

Para, Enflasyon ve Borç, Dünya Ekonomisini Tehdit Eder Hale mi Geldiler?

Dünya ekonomisinin karşı karşıya olduğu tehlike artık ani bir finansal kriz, tek bir bankanın çöküşü ya da belirli bir emtia fiyatındaki geçici bir artıştan ibaret değil; daha derin ve karmaşık bir hal almıştır: Para, borç ve enflasyonun birbiriyle o kadar iç içe geçtiği bir finansal sistem ki, bunlardan birini diğer ikisini etkilemeden ele almak zorlaşmıştır. Para, ekonominin işleyişinin temelini oluşturan araçtır; borç, yatırım ve harcamaların finansmanında en önemli araçlardan biridir; enflasyon ise para ile mal ve hizmetler arasındaki dengesizliğin en önemli göstergelerinden biridir. Ancak bu araçlar, sınırsız bir şekilde genişlediğinde veya reel ekonomiden koptuğunda, büyümenin araçlarından istikrarsızlığın kaynaklarına dönüşebilir.

Güncel uluslararası kanıtlar, artık bu risklerin teorik olmadığını teyit etmektedir. Zira Uluslararası Para Fonu'nun Nisan 2026'da yayınlanan mali gözetim raporuna göre, küresel kamu borcu 2025 yılında gayri safi yurtiçi hasılanın yaklaşık %93,9'una yükselmiş olup, mevcut eğilimlerin devam etmesi halinde 2029 yılına kadar küresel gayri safi yurtiçi hasılanın %100'üne ulaşması beklenmektedir.

Aynı zamanda Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), 2026 yılına ait yıllık ekonomi raporunda, banka dışı finansal kuruluşların rolünün genişlemesiyle eş zamanlı olarak kamu borcunun İkinci Dünya Savaşı sonrası en yüksek seviyelere yaklaşacak düzeylere çıkmasının, mali sürdürülebilirlik ile finansal istikrar arasında, şokların yayılmasını daha hızlı ve daha kapsamlı hale getirebilecek yeni bir ilişki yaratabileceği konusunda uyarıda bulunmuştur.

Birincisi: Paranın, bir değişim aracından, serveti yeniden dağıtmaya muktedir olan bir güce dönüşmesi

En basit tanımıyla para, bir değişim aracı, bir değer ölçü birimi ve bir değer saklama aracıdır. Paranın varlığı her modern ekonomi için bir zorunluluktur; zira para olmadan mal ve hizmetlerin değişim süreci son derece karmaşık bir hale gelir.

Ancak modern para, eski emtia parası mefhumundan kökten farklıdır. Zira günümüzde dolaşımda olan paranın çoğu altın ya da gümüş değildir, aksine zorunlu kağıt paralardır; yani rejimler tarafından basılan ve yükümlülüklerin yerine getirilmesinde ana bir araç olarak yasal geçerliliğe sahip olan, ancak altın ya da gümüşle değiştirilemeyen ve bu madenlerden (altın ve gümüş) oluşan bir rezervle desteklenmeyen kağıtlardır. Ayrıca modern paralar, "banknotları" ve büyük ölçüde banka kredisi işlemleri yoluyla oluşturulan banka parasını (kaydi parayı) da kapsamaktadır. İşte burada temel bir mesele ortaya çıkmaktadır: Paranın büyümesi, reel ekonominin mal ve hizmet üretme kapasitesini ne zaman aşar?

Eğer nakit satın alma gücü hızla artarken üretim sınırlı kalırsa para, sınırlı miktardaki mal ve hizmetlerin peşinden koşmaya başlayabilir, böylece fiyatlar

üzerinde baskılar ortaya çıkabilir. Bu nedenle enflasyon sadece "para basma" ibaresine indirgenmemelidir; zira enflasyon, enerji ve gıda şoklarından, tedarik zinciri aksamalarından, para biriminin değer kaybından, talep artışından, iş gücü piyasasındaki dengesizliklerden ve diğer faktörlerden de kaynaklanabilir. Ancak tehlike, parasal ve kredi genişlemenin sürekli bir hale gelip verimlilik artışından koptuğunda başlar.

İkincisi: Enflasyon, vergi kanunlarında görülmeyen bir vergidir

Enflasyon, genel fiyat düzeyinde yaşanan geniş çaplı ve sürekli bir artış, dolayısıyla paranın satın alma gücündeki bir düşüştür. Bu da enflasyonun etkisinin, sadece mağazalardaki fiyat artışlarıyla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda toplum içinde serveti yeniden dağıttığı anlamına gelmektedir. Servetinin büyük bir kısmını nakit olarak veya düşük getirili varlıklarda tutan bir kişi, satın alma gücünün bir kısmını kaybedebilirken; bazı reel varlıklara sahip kişi ise, bu varlıkların nominal değerindeki artıştan faydalanabilir. İşte burada enflasyonun en tehlikeli etkilerinden biri olan paraya olan güvenin aşınması ortaya çıkmaktadır. Bireyler ve şirketler, para biriminin giderek daha fazla değer kaybedeceğini düşündüklerinde davranışlarını değiştirmeye başlarlar; yani nakit para tutmak yerine gayrimenkul, altın, döviz, hisse senedi veya emtia satın almaya çalışırlar. Ama bizzat bu davranışlar, para birimi ve fiyatlar üzerindeki baskıyı artıran bir faktöre dönüşebilir.

En tehlikeli olan ise enflasyonun; fiyatların yükselmesi, ücret taleplerinin artması, üretim maliyetlerinin artması, fiyatların yeniden yükselmesi, enflasyon beklentilerinin artması, daha fazla savunma amaçlı davranışlar ve daha fazla fiyat baskısı gibi tekrarlayan bir döngüye dönüşmesidir.

Bu nedenle, büyük merkez bankaları fiyat istikrarını para politikasının temel bir hedefi haline getirmişlerdir.

Uluslararası Ödemeler Bankası, 2026 yılı raporunda, enflasyonun geri dönmesi ve devam etmesi risklerine karşı uyarıda bulunarak, özellikle ekonomiler, kısıtlı bir mali alana sahip olarak krizlere girdiklerinde, büyük arz şoklarının para politikası görevini çok daha zorlaştırabileceğine dikkat çekmiştir.

Üçüncüsü: Borçlanma, büyümenin bir aracı olmaktan çıkıp hayatta kalmanın bir mekanizmasına dönüştüğünde

Borç kendi başına bir sorun değildir. Zira modern ekonominin krediden vazgeçmesi mümkün değildir. Nitekim bir fabrika kurmak için kredi alan bir şirket, bu kredi sayesinde yeni üretim ve kârlar elde edebilir. Bir elektrik şebekesi veya liman ya da yol inşa etmek için kredi alan bir devlet de üretim kapasitesini artırabilir ve gelecekte gelirler elde edebilir.

Sorun, borçların üretken yatırımlar yerine tekrarlayan bütçe açığını ve cari tüketimi finanse etmek için kullanılması durumunda ortaya çıkmaktadır. İşte o zaman şu tehlikeli denklem başlar: mali açık, borçlanma, daha büyük borç, daha yüksek faiz, daha büyük açık ve yeni borçlanma.

Böylece borç, bir araç olmaktan çıkıp kapalı bir döngüye dönüşür. Bu sadece teorik bir varsayım değildir; zira Uluslararası Para Fonu (IMF), Nisan 2026'da, küresel kamu borcunun 2025 yılında GSYİH'nın yaklaşık %94'üne ulaştığını ve

2029 yılına kadar da %100'e ulaşabileceğini açıklamıştır. Ayrıca faiz yüklerinin artmasının yanı sıra toplumsal ihtiyaçlar, savunma ve stratejik bağımsızlık ihtiyaçları için yapılan harcamaların da kamu bütçeleri üzerindeki baskıyı artırdığını belirtmiştir.

Daha da önemlisi, bu sorun sadece zayıf ülkelerle sınırlı değildir; zira Uluslararası Para Fonu (IMF), borç birikimine büyük ölçüde büyük ekonomilerin öncülük ettiğine işaret etmiştir.

Dördüncüsü: Borç, neden küresel bir tehdit haline gelmiştir?

Çünkü kamu borcu artık bir iç mesele değildir. Zira bir ülkenin ihraç ettiği devlet tahvilleri; diğer ülkelerdeki bankaların, emeklilik fonlarının, sigorta şirketlerinin, yabancı yatırımcıların, serbest fonların (hedge fund) ve finans kuruluşlarının portföylerinde yer alabilir. Dolayısıyla büyük bir ülkedeki borç krizi, küresel finans sistemine de sıçrayabilir. İşte faiz fiyatlarının yükselmesinin tehlikesi de burada yatmaktadır. Zira borçlanma maliyeti yükselirse, büyük bir borcu olan ülke daha fazla faiz ödemek zorunda kalacaktır. Eğer borcunun büyük bir kısmını sürekli olarak yeniden finanse etmek zorunda kalırsa, yeni faiz, bütçe üzerinde giderek artan bir yük haline gelebilir. Böylece elimizde kalan şudur: Yüksek borç + yüksek faiz = daha büyük borç servisi. Ardından: Daha büyük borç servisi + sürekli açık = yeni borçlanma. Sonrasında: Yeni borçlanma = daha büyük bir borç.

Ekonomistlerin korktuğu halka işte budur.

Nitekim Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), 2026 yılı raporunda, kamu borcunun artması ve devlet tahvili piyasalarının yapısının değişmesinin, tahvillerin yeniden fiyatlandırılmasını daha sert bir hale getirebileceği ve şokların da finansman piyasalar üzerinden, sınırlar ötesine, bankalar ile banka dışı finansal kuruluşlar arasına hızla intikal edebileceği uyarısında bulunmuştur.

Beşincisi: En tehlikeli kriz, borç, para ve enflasyon bir araya geldiğinde başlar

İşte burada sorunun özüne geliyoruz. Bütçe açığı yüksek ve borcu giderek artan bir ülke düşünün; onun önünde üç temel seçenek vardır: Harcamaları kırmak, vergileri artırmak, borçlanmak ve açığı finanse etmeye devam etmek.

Ancak borçlanmaya devam ederse, borcun boyutu da yükselir. Eğer borç servisi ağırlaşır, borçlanma maliyetini düşük tutmak için siyasi ve ekonomik baskılar ortaya çıkar. Belirli ortamlarda, parasal ve mali genişleme enflasyonist baskıların artmasına yol açabilir. Böylece şu döngü oluşur: Mali açık, borç, artan borç servisi, para politikası üzerindeki baskılar, enflasyon riskleri, artan enflasyon beklentileri, yükselen faiz oranları ve borç servisinin daha da artması.

Bu döngü her ülke için kaçınılmaz değildir; ancak borç yüksek, büyüme zayıf ve ekonomi politikalarına olan güven düşük olduğunda çok daha tehlikeli bir hale gelir. Bu nedenle Uluslararası Ödemeler Bankası, kamu borcunun artmasının merkez bankalarının görevini daha da zorlaştırabileceği konusunda uyarıda bulunmuştur; zira para politikası, enflasyon, tahvil piyasaları ve finansal istikrar ile aynı anda başa çıkmak zorunda kalmaktadır.

Dolayısıyla istikrarlı bir ekonomi, borçtan hali olan bir ekonomi olmadığı gibi en fazla paraya sahip olan bir ekonomi de değildir; ancak istikrarlı ekonomi, para, borç ve kredinin, üretimin yerini almak yerine üretimin hizmetinde olan bir ekonomidir.

Altıncısı: Kriz için köklü bir çözüme doğru

Gerçek çözüm işte buradan başlamaktadır; yani faizin geri dönülmez bir şekilde tamamen ortadan kaldırılması, paraya olan güvenin yeniden tesis edilmesi, borca disiplinin geri getirilmesi, finansal ekonominin yeniden reel ekonomiye hizmet etmesinin sağlanması ve altın ile gümüşün ya bizzat para birimi olarak ya da iki madeni temsil eden banknotlar veya bu iki madenin belli oranı temsil eden belge şeklinde geri dönmesidir. Bu açıdan bakıldığında gelecek olan Hilafet Devleti dışında hiç kimse bu adımı atamayacaktır; çünkü altın ve gümüşle muamele etmek, yerine getirilmesi vacip olan şerî bir hüküm olması sebebiyle kaçınılmaz bir zorunluluktur; ayrıca (faiz, tekellik (ihtikar), garar (belirsiz satış)ve benzerleri gibi) kapitalist sistemin pek çok aracı da şer'an haram kılınmıştır.

Buna göre Hilafet Devleti'nin kurulması için çalışmak gerekir; çünkü bu devletin kurulması, kurulana kadar her Müslümanın omuzlarındaki şerî bir vaciptir; zira bu devlet, ümmeti bu karanlıklardan İslam'ın adaletine ve nuruna kavuşturacaktır.

Ey Müslümanlar; İslam'ı tam olarak uygulamamız ve yaşam tarzımızı ona göre şekillendirmemiz gerekir; çünkü bizler, İslam'ı uygulamakla yükümlüyüz ve ancak İslam hayatımızın temeli olursa zimmetimizden kurtulabiliriz.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur: **أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ** “Onlar, her yıl bir veya iki kez (çeşitli belâlarla) imtihan edildiklerini görmüyorlar mı? Sonra da ne tevbe ediyorlar ne de ibret alıyorlar.” [Tevbe 126]

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Nebil Abdulkerim